

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

В РАМКАХ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ
«АДВОКАТИ ЗСУ»

РОЗ'ЯСНЕННЯ

ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ ДІЙ КОМАНДИРІВ. ПРОПОЗИЦІЇ, ЗАЯВИ ТА СКАРГИ

Комітет з військового права НААУ

Центр надання методичної допомоги та координації
волонтерського руху адвокатів
з правового захисту військовослужбовців НААУ

Захист прав військовослужбовців здійснюється шляхом:

1) подання заяви про притягнення до дисциплінарної відповідальності:

- до командирів за адмінправопорушення, передбачені КУпАП, у порядку Дисциплінарного статуту;
- до командирів за порушення військової дисципліни в порядку Дисциплінарного статуту.

2) подання заяви про притягнення до адміністративної відповідальності:

до посадових осіб, які вправі складати адмінпротоколи, у разі настання адмінвідповідальності за КУпАП;

3) подання заяви про злочин до Державного бюро розслідування та інших органів досудового розслідування відповідно до правил КПК та КК України;

4) подання позовної заяви до суду відповідно до правил КАСУ та інших процесуальних кодексів;

5) проведення конструктивних, аргументованих перемовин з командирами (від прямого і до військової частини), налагодження взаєморозуміння та доброзичливих службових відносин (враховуючи дискреційність повноважень командирів, з багатьох питань варто починати саме з цього пункту);

6) подання інших звернень (скарг заяв та пропозицій) до командирів, ВСП, військових посадових осіб, органів військового управління, інших державних органів.

Питання подання скарги та інших звернень військовослужбовців (заяв, пропозицій), крім судових позовів, регулюється:

1. Законом України «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України» (далі – Дисциплінарний статут ЗСУ, ДС ЗСУ) (у разі подання заяви про адміністративне чи дисциплінарне правопорушення);

[Перейти до Закону](#)

2. Законом України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» (далі – Статут внутрішньої служби ЗСУ, Статут ВС ЗСУ);

[Перейти до Закону](#)

3. Законом України «Про звернення громадян» (у разі подання звернення, що не стосується службової діяльності);

[Перейти до Закону](#)

4. Кримінальним процесуальним кодексом України та Кримінальним кодексом України (у разі подання заяви про злочин);

[Перейти до Кодексу](#)

[Перейти до Кодексу](#)

5. Кодексом України про адміністративні правопорушення (у разі подання заяви про адміністративне правопорушення);

[Перейти до Кодексу](#)

6. Положенням про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затвердженим Указом Президента України від 10 грудня 2008 року №1153/2008, та Інструкцією про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затвердженою наказом Міністерства оборони України від 10.04.2009 №170, у разі подання заяв у формі рапортів з окремих аспектів служби (на звільнення з військової служби, на надання відпустки тощо);

[Перейти до Положення](#)

7. Інструкцією про організацію розгляду звернень та проведення особистого прийому громадян у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, затвердженою наказом Міністерства оборони України від 28.12.2016 №735 (на підставі Закону України «Про звернення громадян»).

[Перейти до Інструкції](#)

Важливо!

Оскарження притягнення до дисциплінарної чи адміністративної відповідальності

Скарга на рішення про притягнення військовослужбовця до дисциплінарної відповідальності командиром за адміністративні та інші правопорушення відповідно до ДС ЗСУ розглядається за правилами Дисциплінарного статуту ЗСУ (ст. 88 ДС).

Скарга на рішення про притягнення військовослужбовця до адмінвідповідальності за адмінправопорушення відповідно до КУпАП розглядається за правилами КУпАП та/або КАСУ (глава 24 КУпАП).

Важливо!

Військовослужбовці мають право подавати звернення за Законом України «Про звернення громадян», які не стосуються їх службової діяльності (ч. 2 ст. 1 Закону України «Про звернення громадян»).

Водночас особлива увага приділяється розгляду звернень: Героїв України, ветеранів війни, учасників бойових дій, ветеранів праці та військової служби, осіб з інвалідністю, непрацездатних осіб та осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, багатодітних сімей, одиноких матерів (батьків), членів сімей військовослужбовців – учасників операції об'єднаних сил (ООС), антитерористичної операції (АТО), інших громадян, які потребують соціального захисту та підтримки (абзац восьмий пункту 5 розділу II Інструкції № 735).

Основним нормативно-правовим актом, що регулює особливості оскарження неправомірних дій командирів та інших військовослужбовців, є Дисциплінарний статут ЗСУ. Відповідно до розділу V (статей 110 – 120) ДС ЗСУ:

Суб'єкти розгляду скарг, порядок оскарження

Порядок подання звернень залежить від типу порушень та виду відповідальності, що настає.

Питання службової діяльності, з яких подаються звернення, умовно поділяються на дві групи:

I. Пов'язані з:

- 1) прийняттям незаконних рішень, дій (бездіяльності) стосовно військовослужбовців командирами (начальниками) або іншими військовослужбовцями;
- 2) порушенням їх прав, законних інтересів та свобод;
- 3) незаконним покладенням на військовослужбовців обов'язків або незаконним притягненням до відповідальності.

II. Пов'язані з усіма іншими аспектами службової діяльності.

З першої групи питань усі військовослужбовці вправі звертатися до:

- ▶ посадових осіб;
- ▶ органів військового управління;
- ▶ органів управління Військової служби правопорядку;
- ▶ органів, які проводять досудове слідство;
- ▶ інших державних органів.

Це стосується лише таких видів звернення, як скарга та заява.

З другої групи питань заява, пропозиція чи скарга з інших питань службової діяльності подається:

- ▶ безпосередньому командирові (начальникові) тієї особи, дії якої він оскаржує;
- ▶ в порядку підпорядкованості (в разі, якщо особи, які подають скаргу, не знають, з чиєї вини порушені їх права, заява чи скарга подається).

Це не стосується всіх видів звернень, у т. ч. пропозицій.

Звернення можуть бути:

- письмові й усні;
- особисті або через канцелярію, пошту.

Права військовослужбовців, які подали заяву чи скаргу:

- ▶ особисто викласти свої аргументи особі, яка перевіряє заяву чи скаргу, звернутися з вимогою залучити до розгляду свідків;
- ▶ подати додаткові матеріали, що стосуються справи, або клопотати, щоб їх вимагав командир (начальник) або орган, який розглядає заяву чи скаргу;
- ▶ бути присутнім під час розгляду заяви чи скарги;
- ▶ одержати письмову відповідь про результати розгляду заяви чи скарги;
- ▶ ознайомитися з матеріалами перевірки заяви чи скарги;
- ▶ оскаржити прийняте за їх заявою чи скаргою рішення в суді;
- ▶ вимагати відшкодування завданих їм збитків у встановленому законом порядку.

Вимоги до звернень

Вимоги до звернення військовослужбовця, порядок розгляду пропозицій, заяв та скарг, строки розгляду, права військовослужбовця під час розгляду заяви чи скарги, обов'язки командирів, органів військового управління щодо розгляду звернень військовослужбовців регулюються законодавством України про звернення громадян, нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України, Міністерства оборони України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Важливо!

У зверненні має бути зазначено:

- найменування органу або посада, прізвище, ініціали посадової особи, якій подається звернення, до повноважень яких належить вирішення порушених у зверненнях питань;
- прізвище, ім'я, по батькові, посада, звання, місце проживання (знаходження) військовослужбовця;
- викладено суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги.

Письмове звернення повинно бути підписано автором із зазначенням дати.

В електронному зверненні також має бути зазначено електронну поштову адресу, на яку заявнику може бути надіслано відповідь, або відомості про інші засоби зв'язку з ним. Застосування електронного цифрового підпису при надсиланні електронного звернення не вимагається (ст. 5 Закону України «Про звернення громадян»)

Особливі аспекти звернення зі скаргою

Подання скарги військовослужбовцями не звільняє їх від виконання своїх службових обов'язків і наказів командирів (начальників).

Важливо!

Подання скарги на наказ командира не зупиняє його виконання.

Зупинення виконання рішення командира поки що можливе лише в порядку забезпечення позову відповідно до правил Кодексу адміністративного судочинства України.

8 липня 2022 р. прийнятий проєкт Закону №7292, який вносить зміни до КАСУ та забороняє зупиняти накази або розпорядження військових командирів, відданих під час воєнного стану чи в бойовій обстановці.

[Перейти до проєкту Закону](#)

Станом на дату видання роз'яснень Закон не набрав чинності.

Заборона подання скарги

Скаргу заборонено подавати:

- ▶ під час бойового чергування;
- ▶ перебування у строю (крім скарг, поданих під час опитування військовослужбовців);
- ▶ на варті (вахті);
- ▶ у добовому наряді;
- ▶ під час занять.

Важливість скарг суспільно-військового характеру

У разі виявлення:

- ▶ фактів розкрадання чи псування військового майна;
- ▶ незаконного витрачання коштів;
- ▶ зловживання у забезпеченні військовим майном;
- ▶ недоліків у стані озброєння та бойової техніки чи інших фактів, які заподіють шкоду Збройним Силам України,

військовослужбовець:

- зобов'язаний доповісти безпосередньому командирові (начальникові),
- вправі надіслати письмову заяву:
 - старшому командирові (начальникові) до начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України включно;
 - до органу військового управління, органу управління Служби правопорядку;
 - до органу, який проводить досудове слідство, та іншого державного органу.

Важливо!

Відсутність належного речового забезпечення у військовослужбовців (захисні шоломи, бронежилети тощо) внаслідок умисних неправомірних дій чи недбалості командирів так само належить до предмета скарг суспільно-військового характеру.

Заборона подавати скаргу під час бойового чергування та виконання інших обов'язків служби не застосовується при поданні заяв з приводу перелічених випадків, які можуть заподіяти шкоду ЗСУ

Заборона відмови в прийнятті та розгляді звернення

1. Звернення, оформлені належним чином і подані у встановленому порядку, підлягають обов'язковому прийняттю та розгляду.
2. Якщо питання, порушені в одержаному органом державної влади або посадовими особами зверненні, не входять до їх повноважень, воно в термін не більше п'яти днів пересилається ними за належністю відповідному органу чи посадовій особі, про що повідомляється автору.
3. У разі якщо звернення не містить даних, необхідних для прийняття обґрунтованого рішення органом чи посадовою особою, воно в той же термін повертається військовослужбовцю з відповідними роз'ясненнями.
4. Забороняється направляти скарги для розгляду тим органам або посадовим особам, дії чи рішення яких оскаржуються.

(ст. 7 Закону України «Про звернення громадян»)

Результат розгляду скарги

Пропозиція, заява чи скарга вважаються вирішеними, якщо розглянуто всі порушені в них питання, вжито необхідних заходів або надано вичерпні відповіді.

Відмова у вирішенні питань, викладених у пропозиції, заяві чи скарзі, доводиться до відома військовослужбовців, які їх подали, у письмовій формі з посиланням на акти законодавства із зазначенням причин відмови та роз'ясненням порядку оскарження прийнятого рішення.

Особистий прийом військовослужбовців та членів їхніх сімей

Командири військових частин, начальники органів військового управління зобов'язані проводити особистий прийом військовослужбовців, членів їхніх сімей, а також інших громадян з питань, що стосуються діяльності військової частини.

Звернення на особистому прийомі реєструються. Питання, які неможливо вирішити безпосередньо під час особистого прийому, розглядаються в такому самому порядку, що і письмові звернення.

Журнал реєстрації пропозицій, заяв і скарг

Інформація щодо пропозицій, заяв і скарг в день їх надходження вноситься до журналу реєстрації пропозицій, заяв і скарг громадян (додаток 4 до Дисциплінарного статуту ЗСУ), який ведеться і зберігається в кожній військовій частині, закладі та установі.

Командири (начальники) зобов'язані не рідше одного разу на квартал проводити аналіз і перевірку стану роботи з розгляду та прийняття рішень щодо пропозицій, заяв і скарг.

Журнал реєстрації пропозицій, заяв і скарг громадян повинен бути пронумерований, прошнурований, скріплений мастиковою печаткою та завірений командиром військової частини.

Інформація про скарги і заяви військовослужбовців, висловлені під час інспектування (перевірки), до журналу реєстрації пропозицій, заяв і скарг громадян не вноситься.

Для перевірки своєчасності та правильності виконання прийнятих рішень журнал реєстрації пропозицій, заяв і скарг громадян подається щомісяця командирові (начальникові), а також на вимогу особи, яка проводить інспектування.

Важливо!

Військовослужбовці можуть скористатися правом подання скарги під час опитування інспекторами, новопризначеними командирами або іншими уповноваженими особами.

Подання скарги відбувається не в порядку підлеглості, а безпосередньо особі, що проводить опитування.

На опитування не розповсюджується заборона подання скарги під час бойового чергування, перебування у строю, на варті (вахті), а також у добовому наряді, під час занять.

Опитування військовослужбовців

Опитування – це спеціальний спосіб отримання інформації від військовослужбовців, у т. ч. скарг зі службових питань.

Опитування військовослужбовців передбачене статтями 39, 42 – 45, 47, 48, 65 Закону України «Про затвердження Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України».

Порядок проведення опитування військовослужбовців – додатком 6 до Статуту внутрішньої служби ЗСУ.

Суб'єкти проведення опитування

Опитування проводиться:

- новопризначеними командирами, починаючи від командира роти (корабля 4 рангу) й вище, під час прийняття посади;
- інспектуючими (перевіряючими) особами;
- особами, призначеними для керівництва інспектуванням (перевіркою) військової частини;
- Міністром оборони України;
- начальником Генерального штабу, Головнокомандувачем Збройних Сил України;
- іншими посадовими особами.

Порядок проведення опитування

Місце, час, порядок шикування й проведення опитування, форма одягу військовослужбовців встановлюються командиром військової частини (підрозділу) або особою, призначеною для керівництва проведенням інспектування (перевірки), за один-два дні до початку опитування.

Опитування кожної категорії військовослужбовців (рядовий склад, сержантський і старшинський склад, офіцерський склад) проводиться окремо. Опитування офіцерів проводиться за посадами - окремо командирів взводів, рот, батальйонів та осіб, прирівняних до них. Заступники командирів (від роти і вище) опитуються окремо від своїх командирів, а офіцери управління військової частини - окремо від військовослужбовців офіцерського складу підрозділів. Опитування рядового складу проводиться поротно.

Військовослужбовці офіцерського, сержантського (старшинського) складу за командою командира військової частини виходять на визначені для них дистанції перед строєм своїх підрозділів і за наступною командою зникаються до середини строю військової частини. Опитування може проводитися також у приміщенні.

Під час опитування командир військової частини (підрозділу) або той, хто проводить опитування, запитує окремо кожну категорію військовослужбовців, чи є в когось з них заяви або скарги. Військовослужбовець, який має заяву або скаргу, з наближенням того, хто запитує, називає свою посаду, військове звання і прізвище, виходить із строю й усно викладає заяву (скаргу) або подає її письмово.

Усі заяви (скарги), подані під час опитування, яке проводить командир військової частини, реєструються в книзі пропозицій, заяв і скарг військової частини. Заяви (скарги), подані під час опитування, яке проводить керівник інспектування (перевірки), до книги пропозицій, заяв і скарг не заносяться.

